

A. JARDINE

HONDARRIBITIK IGAROTZEAN

Alexander Jardine inglesari buruz gauza guti dakigu, Woolwich-eko Royal Military Academy-koa zela eta graduetan teniente koroneleraino iritsi zela. Bere azken urteetan, 1779tik 1795era Ingalaterrako kontsul izan zela La Coruña (A Cruña) hirian eta Portugalen hil 1799ko uztailean.

Bere ibilietaz *Letters from Barbary, France, Spain, Portugal, etc.* argitara eman zuen 1788. urtean, handik bi urtera alemanera itzuliko zen lana eta duela urte batzuk, Espainiari dagokion partea soilik, F. J. Mayan-ek gaztelera eman zuen *Los curiosos impertinentes viajeros ingleses por España* izenburudun bilduma hartan, Editora Nacionalek argitaratua. Liburuaren 132-134. orrialdeetan dator Alexander Jardine jaunak Euskal Herriaz idatzi zuena. Baina guzia ez zuen zehatz itzuli, maizenik zioena adieraziz baizik; zuzen itzulitako zati batzuk ordea kaxotx edo komilla artean datoz itzultzaileak bere ohar pertsonalak ezarriz.

1779. urtean, Coruñaara etorri zenean, Bidasoatik Galiziarainoko bidaiaz idatzi zuen.

Hondarribira iristean, frantsesek jarritako gudu-hesien aurka hain kementsu eutsi zion hiri hau abandonatu xamarra iruditu zitzaion; baina gure herriaz orokorki agertu zuen gogoetaz zioen: "Penintsulako libertateen azken gordelekua da eta lehengo eragina oraindik nabari zaigu bere izaeran, industria eta hiritarren, gobernatzaile eta gobernatu guzien onerako. Baina, español legistlatzaile batzuk, gehiegiko arretaz hasiak dira bertako egoera nahasten eta gobernatzaileak bultzaraziz jende hau libreegia dela

eta, dagoen egoera dotrina hortara makurtu nahi dutela dirudi, aurrerakuntzen errezeluz, bidegabetasunez eta zeken jokatu."

Oroi hemen oraindik Foruak indarrean zeuden garaia zela. Beste mende erdi bat iraungo zuten, zeren 1837.eko irailaren 16an Konstituzio berriko Gorteen Dekretuz kendu ziren Batzar Nagusiak eta Foru Diputazioak. Horrez gainera, aduanak Ebrotik itsas ertzera eta Bidasoara aldatzeko agindua eman zen. Ordurarte Frantziapen zen Euskal Herri partearen mugetara ekarri zuten, Bidasoa bertara, euskaldunon artean lehendik eraiki zuten muga hertsia jarri.

Jardine jaunak Hondarribitik zuzenean Pasaia bidea hartu zuen Donostiaruntza joateko eta handik Bergarara errepidez. Pasaia atsegina iruditu zitzaion. Gipuzkoan zehar, bide inguruetan zenbait gaztelu eta jauregi galzorian aurkitzeaz horien berritze gogoaz azaltzen zuen.

Euskal Herriaren adiskideak, Real Sociedad de los Amigos del Pais-koek, han ari ziren Bergarako Erret Mintegi (Real Seminario de Vergara) ospetsuan zientzia eta aurrerapena helburu zituztelarik. Hura bisitatzean biziki gorai patzen du Xabier Munibe Pañafloida kondea bere laguntzaileekin egiten ari zen arte eta ofiziozko iker lana. Miresgarria zeritzon aitonen seme noble haren borondatea, klase maila desberdintasuna alde batera utziz herriaren aldeko aurrerakuntzetara gorputz eta arimaz emana ikusteaz eta izan zuen elkarrizketan Pañafloidak zioena oroitarazten du, "ohi ez bezalako atsegina zela herri hauetan, behar bezala apreziatzen ez dakiguna

noski, bertakoentzat hain naturala denezkero".

Bertako herkideentzat hain naturala izate hori, Jardinerentzat ez ezn noski ulerterraz izango, baina hemen, foruek berez zekarten babesaren arabera bertako jatorrizko guziak ziren aitonenseme (hidalgo) eta honegatik jokutzen zen beste zenbait herritan baino era demokratikoagoan.

Handik Bilbora abiatu zen, non ezagutu zuen Anziola olagizona, kaiñoiak mailuz irabiatuz fabrikatzen zituena. Bere aberkide Bowles zaharra ere agurtu zuen eta honek aitortu zioenez, uste baino zoriontsuago aurkitzen zela hemen. Administraritzarotarikoa omen, libertatean bizi diren herritik gehienak bezala non klase guziak beren eragimena duten.

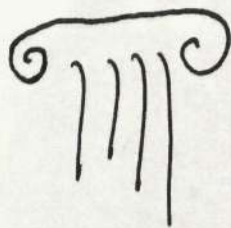
Hori zen harek ere Foruak indarrean zeuden garaian aurkitzen zuen egoera. Probintzia hauetako bideak obra onak omen ziren, gainerako probintzien lotsagarriako. Eta neurri handi batean bertako politikari zor zitziola.

Baina Bowles jaunak beste honako haue ere agertu zion, zoritxarrez, Eliza geroago eta gehiago sartzen ari omen zen bertako administraritzan eta hori ez zuela ongi ikusten, denboraren buruan kaltegarri baizik.

Jardine-ren ustez, Inglaterrarekinko merkataritza gutxituz zijoan Espainiako gobernuaren axolakabez. Bilbon merkataritza lonja bakar bat baizik ez omen zen gelditzen, Espainia guziko bakarra. Lehenagoko denboretan, hemen bertan gehiago omen ziren eta beste zenbait hiriburutan ziren lonjak bezala itxi omen zituzten. Merkataritza harremana alde bien ekonomiaren ongarri ikusten zuen eta besterik ezean gobernamenduaren aurka izango bazen ere hiritarrek eusten ahalegindu beharrezko auzia zeritzon.

Aurrerago, 1138garren orrialdean irakur daitekenez, Gaztelako bide txarrak ibiliaz, Euskal Herriko kaltetara bikainak oroitarazten zituen. ○

JUAN SAN MARTIN

TXAPITEL

GALERIA ARTE ARETOA

HONDARRIBIAN BISITA EZAZU **TXAPITEL ARTE ARETOA:**

ARGIZARIAK, GRABATUAK, COLLAGE-AK, MARGOAK,

ESKULTURAK, E.A...

NAGUSIA, 3 · 20280 HONDARRIBIA · GIPUZKOA · TEL/FAX 943 - 645850

OPARIAK eta ARTISAUTZA

C/ Zuloaga, 16-18
Telefonoa 64 42 70
HONDARRIBIA